

КУЛЬТУРЕМИ *DIOSA NEGRA, VIRGEN NEGRA* ТА *NUESTRA SEÑORA DE MONTSERRAT* І ЗАСОБИ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Гринько Л.В.

кандидат філологічних наук, доцент,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

Богданова А.Ю.

магістр, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Поняття культурами як елементарної знакової частки культури, міцно увійшло до наукового ужитку фахівців, які працюють у царині міжкультурної комунікації. В звичайному трактуванні культурами – це частки, які утворюють інформаційне поле усередині конкретної культури, своєрідний банк даних. В.Г.Гак підкреслює подвійну природу культурем: у невербальній формі культурема фіксується як предмет мистецтва (картина, пам'ятник, архітектурна споруда) або предмет побуту (сувенір, іграшка і т. ін.); у вербальній же формі вона може виступати як усний або письмовий текст, а також як мовна одиниця (слово, частина фрази, фраза,) або як елемент мови (фразеологізм, слово, словосполучення, значення слова, форма слова). Культуру В.Г.Гак розглядає як безліч певних знаків – культурем. При цьому в культурах, що мають мовне вираження, мовний знак є таким, що означає, а

реалія – таким, що означається (під реаліями в даному випадку розуміється все те, що відноситься до культури: предмети, функції, звичаї, факти поведінки і тому подібне) (Гак, 1998: 142).

Підсумовуючи, ми будемо вважати формою існування культурем вербальну і невербальну субстанції. Як будь який знак культурема має дві сторони – формальну і змістовну, і співвідноситься з певним елементом дійсності для вираження і позначення деякої реалії – предмета або ситуації.

В даній статті в якості реалій нами були виокремлені *Diosa Negra* (Чорна богиня), *Virgen Negra* (Чорна дівка), *Nuestra Señora de Montserrat* (Монсерратська мадонна). Ці реалії мають відношення до культури і до релігії.

При зіставленні культурем двох мов можна виявити факти симетрії і асиметрії (Гак, 1998). У разі симетрії говорять про збіг функції і значення. В цьому випадку такі факти лінгвокультури не представляють труднощів у вивченні чужої культури і мови (Тер-Минасова, 2000: 86). Наведемо такий приклад. Відомим явищем серед кавказьких народів як і у басків є культ Чорної богині (*Diosa negra*). Тому при перекладі і тлумаченні культурема, що означає цю реалію, не виникає проблем ні у кавказців, ні у басків. Підводні камені лінгвокраїнознавчого характеру можуть виникнути в українців, які не стикалися з подібною реалією. Це – асиметрія, несхожість самих явищ або їх найменувань. Асиметрія мовних фактів є однією з основних труднощів для теоретичного осмислення реалій двох культур. З точки зору структури знаку, асиметрія може виявлятися в трьох планах: семіотичному, парадигматичному і синтагматичному на кожному рівні знакової системи. Про асиметрію в семіотичному плані можна говорити, якщо відсутній один з компонентів знакового співвідношення (Бидагаева, 2011: 186).

При тлумаченні в разі потреби позначення запозичується з іншої мови або використовується калькований або інтерпретативний переклад. При входженні понять і норм чужої культури в культуру-донор з'являється стратегія адаптації чужої реалії до культури рецептора, що називається стратегією доместикації. З такою стратегією можна співвідносити появу варіантів описового (інтерпретативного) перекладу (Бидагаева, 2011:117).

Якщо порівняти семантичне наповнення культурема Чорна богиня (*Diosa Negra*) з культуремою Чорна дівка (*Virgen Negra*), різниця буде полягати в тому, що поняття **дівка** пов'язане з семою “непорочне зачаття”. Поняття **богиня** – більш широке, воно вміщує також дуже давні (дохристиянські) уявлення про богиню-матір, що ототожнювали іноді з Землею-матір'ю. Ці богині сиділи на троні і тримали дитину на колінах. Для поняття **богиня** сема “непорочне зачаття” знято, бо Земля – дитя Всесвіту (недарма, богиня, або її дитя тримають у руках кулю як символ нашої планети), а її культури схожі з культурами чорних каменів (метеоритів).

Культурема Мадонна (Дівка Марія) Монсерратська (*Nuestra Señora de Montserrat*) ввібрала в себе і семіотичні ознаки Чорної богині (вона сидить на троні і тримає на колінах сина божого, а в правій руці тримає кулю – символ Землі), і ознаки Дівки, бо її культури поширилися в Іспанії під впливом

європейських релігійних традицій, особливо французьких, під час посилення культу Діви Марії (VIII-XI ст.) та загострення боротьби з цим культом.

Характерними ознаками цих мадонн був невеличкий розмір – 50-80 см, а також деревина темних порід в якості матеріалу. Імовірно для того, щоб їх можна було легко переносити і ховати від знищення. Багато з них були знайдені в печерах, в маленьких каплицях дуже високо у горах і криницях. Темні породи деревини – більш стійкі і витривалі у часі, але існують і такі екземпляри, що зроблені з менш цінних світлих порід деревини, що були оброблені нафтою. Відрізняють також богинь з чорним та смуглявим обличчям.

Монсерратська мадонна має особливі риси, які відрізняють її від інших дерев'яних богинь, що сидять на троні: дуже подовжене обличчя і тонкий кирпатий ніс. З цими винятковими рисами вона дуже поширена по всій території Каталонії. Її копію можна знайти в старовинному монастирі Сан Кугату, провінційному містечку так званої Великої Барселони, та майже по всім монастирям Каталонії. Культ Чорної богині залишається дуже впливовим і досі. До бенедиктинського монастиря Діви Марії Монсерратської ще з середніх віків веде паломницький шлях. Це місце вважається місцем сили. Ця реалія ввібрала в себе ознаки двох реалій, а саме Чорної богині і Чорної діви. Для тлумачення культури, що означає цю реалію, виключно підходить лише перекладацька стратегія інтерпретації, а не калькування (**Наша Сеньора Монсерратська**).

Вирішення проблеми симетрії і асиметрії культурем при зіставленні мовних знаків двох мов представляється актуальним і практично корисним не лише для лінгвокультурології, але і для міжкультурної комунікації і практики перекладу, нових напрямів лінгвістичних досліджень з орієнтацією на вивчення культурологічних особливостей різних народів, представлених в їх мовах.

Список літератури

Бидагаева Ц.Д., Шевченко А.С. Перевод: от конфликта к диалогу культур. *Восток-Запад: взаимодействие языков и культур*: материалы всерос. науч.-практ. конф (Улан-Удэ, 3-6 июня 2011). Улан-Удэ, 2011. С. 115-121.

Гак В.Г. Языковые преобразования. М.: «Языки русской культуры», 1998. С.106-151.

Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. М.: Слово, 2000. 263 с.